

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.02.2012, sp. zn. 3 Tz 120/2011, ECLI:CZ:NS:2012:3.TZ.120.2011.1

Číslo: 12/2013

Právní věta: Pokud státní zástupce zruší usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání ve věci, v níž byl obviněnému z důvodu nutné obhajoby ustanoven obhájce, pak takovým skončením trestního stíhání zaniká též zmocnění obhájce k obhajobě obviněného (§ 41 odst. 5 tr. ř.). Dojde-li znovu k zahájení trestního stíhání v této věci a jsou-li dány důvody nutné obhajoby, je nutno učinit úkony k tomu, aby obviněný měl obhájce, tj. aby si obhájce sám v určené lhůtě zvolil, a pokud tak neučiní, aby mu byl ustanoven.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.02.2012

Spisová značka: 3 Tz 120/2011

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Obhájce

Předpisy: § 41 odst. 5 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ve prospěch obviněného L. O., rozhodl, že pravomocným usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku - Místku ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 1 ZT 10/2011, byl porušen zákon v ustanovení § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. a v řízení předcházejícím v ustanoveních § 2 odst. 13, § 36 odst. 3 a § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. v neprospěch obviněného L. O., napadené usnesení zrušil a Okresnímu státnímu zástupci ve Frýdku - Místku přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Moravskoslezského kraje, odbor hospodářské kriminality, pracoviště Nový Jičín, ze dne 13. 12. 2010, sp. zn. KRPT-20741-46/TČ-2010-070081, bylo podle § 160 odst. 1 tr. ř. zahájeno trestní stíhání L. O. pro pokračující trestný čin podvodu dle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) trestního zákona, účinného do 31. 12. 2009 (dále jen „tr. zák.“).

Jelikož byl u obviněného dán důvod nutné obhajoby a obviněný si sám obhájce nezvolil, byla mu

opatřením soudce Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 5. 1. 2011, sp. zn. 5 Nt 472/2011, podle § 39 tr. ř. ustanovena obhájkyň Mgr. I. H., advokátka se sídlem N. J.

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání podal obviněný prostřednictvím obhájkyň stížnost, o které rozhodl státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku usnesením ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 1 ZT 10/2011, tak, že podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. napadené usnesení zrušil a policejnímu orgánu uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Předmětné usnesení nabylo právní moci dne 16. 2. 2011.

Usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Moravskoslezského kraje, odbor hospodářské kriminality, pracoviště Nový Jičín, ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. KRPT-20741-113/TČ-2010-070081, bylo podle § 160 odst. 1 tr. ř. zahájeno trestní stíhání L. O. pro pokračující trestný čin podvodu dle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák.

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání podal obviněný prostřednictvím obhájkyň stížnost, o které rozhodl státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku usnesením ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 1 ZT 10/2011, tak, že podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. stížnost zamítl s tím, že byla podána neoprávněnou osobou.

Proti posledně citovanému usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku podal ministr spravedlnosti podle § 266 odst. 1 tr. ř. stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného L. O. Vytkl v ní, že zákon byl porušen v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. a v řízení předcházejícím též v ust. § 2 odst. 13, § 36 odst. 3 a § 39 odst. 1 tr. ř.

Ministr spravedlnosti poukázal na skutečnost, že obviněný byl stíhán pro pokračující trestný čin podvodu dle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. a byl u něj dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Obviněný si sám obhájce ve stanovené lhůtě nezvolil, byl mu proto ustanoven rozhodnutím Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 5. 1. 2011, sp. zn. 5 Nt 472/2011, obhájce, a to Mgr. I. H.

S odkazem na ustanovení § 148 odst. 1 písm. b), § 2 odst. 13, § 36 odst. 3 a § 39 odst. 1 tr. ř. konstatoval, že státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku pochybil, pokud poté, co prvotní usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání zrušil, nedal ihned podnět Okresnímu soudu v Novém Jičíně ke zrušení ustanovení obhájce. Orgány činné v trestním řízení jsou totiž povinny zkoumat, zda důvody nutné obhajoby trvají. Jakmile důvody nutné obhajoby pominou, zruší ustanovení obhájce předseda senátu a v přípravném řízení soudce. I zrušení ustanovení obhájce má formu opatření. Podnět ke zrušení ustanovení obhájce vzejde od toho orgánu činného v přípravném řízení, u něhož pominutí důvodu nutné obhajoby vyšlo najevo.

Ve stížnosti dále konstatoval, že pominou-li v průběhu přípravného řízení důvody nutné obhajoby, nezanikají tím bez dalšího práva a povinnosti ustanoveného obhájce k výkonu obhajoby obviněného. V takovém případě příslušný orgán činný v přípravném řízení předloží věc soudci, aby učinil opatření, jímž zruší ustanovení obhájce (§ 39 odst. 1 tr. ř.) – k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu pod sp. zn. [4 Tz 101/2008](#). Policejní orgán si té skutečnosti, že práva a povinnosti ustanoveného obhájce nezanikly, byl vědom, když mu doručoval druhé usnesení o zahájení trestního stíhání obviněného a rovněž ho uvědomoval o výslechu obviněného, který byl prováděn dne 30. 8. 2011 a jehož se zúčastnil substitut obhájkyň Mgr. H. Navíc policejní orgán při vydání nového usnesení o zahájení trestního stíhání dne 14. 6. 2011 obviněného O. opětovně nepoučil o tom, že se v dané věci jedná o případ nutné obhajoby, a že si může zvolit obhájce.

Stěžovatel ve svém mimořádném opravném prostředku uvedl, že pokud státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku s ohledem na shora uvedené skutečnosti zamítl stížnost

obviněného do druhého usnesení o zahájení trestního stíhání, která byla podána prostřednictvím ustanovené obhájky Mgr. H., jako stížnost podanou osobou neoprávněnou, poškodil obviněného na jeho obhajovacích právech a porušil tak zákon v jeho neprospěch.

Ministr spravedlnosti v petitu svého mimořádného opravného prostředku navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku ze dne 27. 7. 2011, č. j. 1 ZT 10/2011-60, byl porušen zákon v neprospěch obviněného L. O. v ust. § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. a v řízení předcházejícím též v ust. § 2 odst. 13, § 36 odst. 3, § 39 odst. 1 tr. ř., dále aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení, včetně všech rozhodnutí, která na ně obsahově navazují, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a věc podle § 270 odst. 1 tr. řádu přikázal státnímu zástupci Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i v řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a shledal, že zákon byl porušen ovšem z jiného důvodu, než uváděl stěžovatel.

Podle ustanovení § 148 odst. 1 tr. ř. nadřízený orgán zamítne stížnost

- a) není-li přípustná,
- b) byla-li podána opožděně, osobou neoprávněnou, osobou, která se jí výslovně vzdala nebo která znovu podala stížnost, kterou již před tím výslovně vzala zpět, nebo
- c) není-li důvodná.

Podle § 2 odst. 13 tr. ř. ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.

Podle § 36 odst. 3 tr. ř. koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení.

Podle § 41 odst. 5 tr. ř. nebylo-li zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení vymezeno jinak, zaniká při skončení trestního stíhání. I když zmocnění takto zaniklo, je obhájce oprávněn podat za obžalovaného ještě dovolání a zúčastnit se řízení o dovolání u Nejvyššího soudu, dále podat žádost o milost a o odklad výkonu trestu.

Nejvyšší soud po přezkoumání napadeného spisu konstatuje, že s ohledem na skutečnost, že obviněný L. O. byl usnesením policejního orgánu Policie České republiky ze dne 13. 12. 2010, sp. zn. KRPT-20741-46/TČ-2010-070081, stíhán pro pokračující trestný čin podvodu dle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. a ohrožen tak trestem odnětí svobody v trvání dva až osm let, byly u něj dány důvody nutné obhajoby vyplývající z ustanovení § 36 odst. 3 tr. ř.

Obviněný byl také náležitě poučen o důvodech nutné obhajoby a právu zvolit si obhájce. Jelikož tak sám neučinil, bylo postupováno podle § 39 odst. 1 tr. ř. a obviněnému byla ustanovena obhájky Mgr. I. H., a to opatřením soudce Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 5. 1. 2011, sp. zn. 5 Nt 472/2011.

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání podal obviněný prostřednictvím obhájky stížnost, o které rozhodl státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku usnesením ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 1 ZT 10/2011, tak, že podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. napadené usnesení zrušil a policejnímu orgánu uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Trestní stíhání L. O. bylo citovaným usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku ze dne 16. 2. 2011,

sp. zn. 1 ZT 10/2011, pravomocně ukončeno.

Jak vyplývá z ustanovení § 41 odst. 5 tr. ř. (jedná se o ustanovení speciální ve vztahu k § 39 odst. 1 tr. ř.), skončením trestního stíhání zaniklá ustanovení obhájce. V daném případě zrušením usnesení o zahájení trestního stíhání bylo skončeno trestní stíhání L. O., věc se dostala do stádia prověřování, a ustanovení Mgr. I. H. ze zákona zaniklo.

Dle pokynů obsažených ve zrušujícím usnesení policejní orgán doplnil dokazování a usnesením ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. KRPT-20741-113/TČ-2010-070081, podle § 160 odst. 1 tr. ř. opětovně zahájil trestní stíhání L. O. pro pokračující trestný čin podvodu dle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák.

Policejní orgán Policie České republiky v usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. KRPT-20741-113/TČ-2010-070081, užil stejnou právní kvalifikaci protiprávního jednání obviněného jako v předchozím zrušeném usnesení (t. j. dle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák.), a neměl tak pochybnost o tom, že u obviněného jsou dány důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Nesprávně se ovšem domníval, že pokud ustanovení obhájkyne Mgr. I. H. nebylo soudem zrušeno, práva a povinnosti soudem ustanoveného obhájce trvají, a proto obhájkyň Mgr. I. H. doručil usnesení o zahájení trestního stíhání a rovněž ji uvědomoval o výsledku obviněného.

Proti novému usnesení o zahájení trestního stíhání si obviněný prostřednictvím obhájkyne Mgr. H. podal stížnost a policejní orgán věc předložil státnímu zástupci Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku. Ten usnesením ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 1 ZT 10/2011, rozhodl tak, že podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. stížnost zamítl s tím, že byla podána neoprávněnou osobou. V odůvodnění svého rozhodnutí státní zástupce uvedl, že stížnost sice byla podána v zákonné lhůtě, avšak osobou neoprávněnou. Mgr. H. totiž nebyla obviněnému ustanovena a tento si ji ani jako obhájkyň nezvolil na plnou moc. Usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání ze dne 13. 12. 2010 bylo zrušeno, proti tomuto usnesení není stížnost přípustná a v okamžiku jeho vydání pominuly důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., neboť podle tohoto ustanovení musí mít obhájce pouze obviněný, přitom trestní věc se vrátila do fáze před zahájením trestního stíhání. Od tohoto okamžiku, dle názoru státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku, přestala být Mgr. H. obhájkyň obviněného, a to bez ohledu na to, že policejní orgán nedal Okresnímu soudu v Novém Jičíně podnět k vydání opatření, jimž by její ustanovení soudce zrušil.

Nejvyšší soud konstatuje, že jelikož byl u obviněného L. O. dán důvod nutné obhajoby (§ 36 odst. 3 tr. ř.), neboť trestní stíhání obviněného pravomocně skončilo, měl být obviněný opětovně poučen v souladu s ustanovením § 2 odst. 13 tr. ř. o právu zvolit si obhájce a pokud by tak neučil, měl mu být obhájce ustanoven opatřením soudce Okresního soudu v Novém Jičíně.

Pokud policejní orgán takto nepostupoval, porušil ustanovení § 2 odst. 13 a § 36 odst. 3 tr. ř. Státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku, který obdržel podání Mgr. H., nazvané jako stížnost obviněného, rovněž nepostupoval v souladu se zákonem přesto, že si byl vědom skutečnosti, že obviněný nebyl opětovně poučen v souladu s ustanovením § 2 odst. 13 tr. ř. o právu zvolit si obhájce, obhájce si sám nezvolil, ani mu nebyl obhájce ustanoven opatřením soudce Okresního soudu v Novém Jičíně.

Podle § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. jestliže lhůta k podání stížnosti již všem oprávněným osobám uplynula a stížnosti nebylo vyhověno podle odstavce 1 (t. j. pokud nebylo rozhodnuto autoremedurou), předloží věc k rozhodnutí policejní orgán státnímu zástupci, který vykonává nad přípravným řízením dozor, a jde-li o stížnost proti usnesení, k němuž tento státní zástupce dal souhlas nebo pokyn, jeho prostřednictvím nadřízenému státnímu zástupci.

Je nepochybné, že v trestní věci obviněného L. O. nebylo usnesení o zahájení trestního stíhání doručeno všem oprávněným osobám, v daném případě obhájci, a proto také nebyly splněny

podmínky pro předložení věci k rozhodnutí státnímu zástupci. Pokud tak přesto policejní orgán učinil, bylo povinností státního zástupce takovou věc policejnímu orgánu vrátit bez věcného vyřízení s tím, aby postupoval v intencích § 2 odst. 13 tr. ř. a teprve po splnění podmínek uvedených v ustanovení § 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. věc předložil k rozhodnutí.

Nad rámec shora uvedeného (jako obiter dictum) je třeba se vyjádřit i k části stížnosti pro porušení zákona, v níž stěžovatel odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [4 Tz 101/2008](#). Zde je třeba uvést, že toto rozhodnutí se zabývalo problematikou zániku důvodů nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. při změně právní kvalifikace.

V citovaném rozhodnutí Nejvyšší soud mimo jiné uvedl, že: „Z ustanovení § 39 odst. 1 tr. ř. jednoznačně plyne, že ustanovení obhájce, jakož i zrušení tohoto ustanovení, pominou-li důvody, pro něž se tak stalo, činí za výše uvedených procesních podmínek soudce. Otázku, kdy v konkrétním případě zaniklo ustanovení obhájce, je nutno vykládat v intencích ustanovení § 41 odst. 5 tr. ř. Podle tohoto ustanovení nebylo-li zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení vymezeno jinak, zaniká při skončení trestního stíhání. Jinými slovy, zmocnění obhájce trvá až do právní moci rozsudku či trestního příkazu, případně právní moci usnesení o zastavení trestního stíhání či jiného pravomocného skončení trestní věci“.

Ze shora konstatovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu jednoznačně vyplývá, že zmocnění obhájce trvá do právní moci usnesení o zastavení trestního stíhání (právní moci rozsudku či trestního příkazu, případně jiného pravomocného skončení trestní věci). Názor stěžovatele, že pravomocným zastavením trestního stíhání nezanikají bez dalšího práva a povinnosti ustanoveného obhájce k výkonu obhajoby obviněného tak není správný.

Vzhledem k výše popsaným skutečnostem Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocnými usneseními státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku ze dne 27. 7. 2011, č.j. 1 ZT 10/2011-60, byl porušen zákon v ustanovení § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. a v řízení předcházejícím v ustanoveních § 2 odst. 13, § 36 odst. 3 a 146 odst. 2 písm. a) tr. ř. v neprospěch obviněného L. O.

Nejvyšší soud poté podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil včetně všech dalších rozhodnutí na zrušené usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu a věc podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu státnímu zástupci ve Frýdku-Místku, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Podle § 270 odst. 4 tr. ř. je orgán, jemuž byla věc přikázána, vázán právním názorem, který vyslovil ve věci Nejvyšší soud, a je povinen provést procesní úkony, jejichž provedení Nejvyšší soud nařídil.